

Sobirjon YAKUBOV,
Ijtimoiy-ma'naviy tadqiqotlar instituti mustaqil tadqiqotchisi
E-mail: yoqubovsobir@yahoo.com

Siyosiy fanlar doktori (DSc) M.Musayev taqrizi asosida

AQSH: MULTIKULTURALIZM MUQOBIL ETNIK SIYOSAT SIFATIDA

Annotatsiya

Madaniy bag'rikenglik g'oyasiga asoslangan multikulturalizm siyosati XX asrning ikkinchi yarmida G'arb davlatlarida muqobil model sifatida amalga tatbiq etildi. Maqolada AQSHda multikulturalizm siyosatini qo'llashda erishilgan yutuqlar, yo'l qo'yilgan kamchiliklar tahlil qilingan.

Kalit so'zlar: O'zlik, etnik ozchiliklar, muhojirlar, titul millat, madaniy gegemonlik, etnomadaniy assimilyatsiya, multikulturalizm, madaniy plyuralizm.

США: МУЛЬТИКУЛЬТУРАЛИЗМ КАК АЛЬТЕРНАТИВНАЯ ЭТНИЧЕСКАЯ ПОЛИТИКА

Аннотация

Политика мультикультурализма, основанная на идее культурной толерантности, была реализована как альтернативная модель в странах Запада во второй половине XX века. В статье анализируются достижения и недостатки политики мультикультурализма в США.

Ключевые слова: Идентичность, этнические меньшинства, иммигранты, титульная нация, культурная гегемония, этнокультурная ассимиляция, мультикультурализм, культурный плюрализм.

USA: MULTICULTURALISM AS AN ALTERNATIVE ETHNIC POLICY

Annotation

The policy of multiculturalism, based on the idea of cultural tolerance, was implemented as an alternative model in Western countries in the second half of the 20th century. The article analyzes the achievements and shortcomings of the policy of multiculturalism in the United States of America.

Key words: Identity, ethnic minorities, immigrants, titular nation, cultural hegemony, ethnocultural assimilation, multiculturalism, cultural pluralism.

Kirish. Amerika Qo'shma Shtatlari dunyodagi etnik tarkibi murakkab mamlakatlar sirasiga kiradi. Tub aholi, Afrikadan keltirilgan qullar avlodi, mustamlakachilikning ilk to'loqida kelgan yevropaliklar, davlat tuzishda hal qiluvchi o'rin tutgan anglo-sakson elitasi hamda keyingi asrlarda Lotin Amerikasi va Osiyo mamlakatlaridan kelgan muhojirlar ko'p qatlamli, rang-barang etnik manzarani hosil qilgan.

Ko'petnosli davlatlarda milliy birlik, murosas o'rnatish hamisha dolzarb masala bo'lib kelgan. AQSHda XX asrning birinchi yarmida turli millatlarni birlashtiruvchi g'oya sifatida "erituvchi qozon" (melting pot) modeli ilgari surildi [1]. Unga muvofiq, mamlakatda yashovchi turli etnos va elatlar qo'shilgan holda ingliz tilda so'zlashuvchi yagona millat – White Anglo-Saxon Protestant, ya'ni oqtanli anglosakson-protestant shaxs, Yangi odamni vujudga keltirishi kerak edi. Mohiyat e'tiboriga ko'ra, assimilyatsiyani – kam sonli etnik guruhlarining titullarini millatga qo'shib-qorishib ketishini ko'zda tutuvchi "erituvchi qozon" konsepsiyasi o'zini oqlamadi. Bu model qoratanlilar, hindular va Osiyo davlatlaridan borgan muhojirlar haq-huquqlari poymol etilishiga, diskriminatsiyaning kuchayishiga, jamiyatda tafriqlanish ortishiga olib keldi [2].

AQSH davlatchiligi otalaridan biri, mamlakatning siyosiy taraqqiyot yo'nalishi g'oyalari aks etgan "Federalist" turkumi mualliflaridan biri Jon Jey 1787-yilda amerikaliklarni nasl-nasabi bir, yagona tilda so'zlashuvchi, mushtarak din va qadriyatlarga rioya qiluvchi yakdil millat deb atagan edi [3]. Ammo real voqelik bunday emas edi. Ikkinchi jahon urushidan keyin butun dunyoda kuzatilgan millatlarning o'z-o'zini taftish etish, o'zligini qayta idrok qilish tendensiyasi AQSHda ham kuchaydi. Bu jarayonda "erituvchi qozon" konsepsiyasi etnik ozchilik vakillari huquqlarini poymol etuvchi ta'limot sifatida rad qilindi. Unga muqobil ravishda multikulturalizm siyosati taklif etildi.

Multikulturalizm siyosatining amalga tatbiq etilishi AQSHda bir necha asr mobaynida ildiz otgan segregatsiya muammosiga barham berib, ayirmachilik, tengsizlik kabi illatlarga

qarshi samarali kurashish imkonini yaratdi. Ammo vaqt o'tishi bilan ushbu siyosiy konsepsiyaning ham kamchilik va nuqsonlari yuzaga chiqdi.

Mavzuga oid adabiyotlar tahlili. Etnomadaniy assimilyatsiya g'oyasiga muqobil va muxolif ta'limot sifatida vujudga kelgan multikulturalizm "Kamsonli millatlar ham o'zligini saqlab qolishga haqli" degan qoidaga tayanib, titullar millatning madaniy gegemonligiga qarshi chiqadi. Mazkur siyosiy model tarafdorlari muayyan bir davlatda yashayotgan turli millat va madaniyat mansublari o'rtasida totuvlikka erishish, etnik ozchiliklarning o'zligiga daxl etmagan holda ularning jamiyatga integratsiyasini ta'minlash g'oyasini ilgari suradi.

Multikulturalizm konsepsiyasi asoschilaridan biri siyosatshunos Uill Kimlika ushbu modelni jamiyatda etnomadaniy xilma-xillikni ongli ravishda saqlashga intilish, zamonaviy liberal-demokratik jamiyatlarga xos ta'limot deb ataydi [4].

Rossiyalik olimlar fikricha, "Multikulturalizmni Ikkinchi jahon urushidan keyin yangi so'llar tomonidan Yevropa natsizmi va fashizmga javoban ishlab chiqilgan mafkura, sotsiomadaniy paradigma deb atash mumkin" [5].

Multikulturalizm madaniy plyuralizm va bag'rikenglik tamoyiliga tayangan postmodernistik siyosat sanaladi. Kanadalik faylasuf Charlz Teylor uni "tan olish siyosati" deb baholaydi [6]. Olim ta'kidicha, davlat etnik ozchiliklar tili, madaniyati va o'zligini tan olishi, ularga hurmat ko'rsatishi va saqlab qolishi lozim. Milliy bag'rikenglik siyosati insoniy mohiyatni universallashtirishga xizmat qiladi, tamaddunlar o'rtasidagi taranglikni yumshatadi, deb hisoblaydi u.

"Klassik liberal yondashuv mamlakatdagi etnik ozchiliklar muammosini hal etishga ojiz" ekanini ta'kidlagan U. Kimlika buning sababini tarixiy omil bilan asoslagan. "Gap shundaki, klassik liberalizm tarixan millatchilik bilan mustahkam bog'langan. U davlat fuqarolarning shaxsiy huquqlarini himoya qilishi kerak deb hisoblaydi. Ayni paytda, faqat bir tarixiy-madaniy jamoa – milliy davlat manfaatlariga xizmat qiladi" [7].

AQSHda o'zga madaniyat vakillariga toqatililkn shakllantirishga xizmat qilgan multikulturalizm jamiyatda birdek qo'llab-quvvatlanmadi. Tadqiqotchi Richard Bernsteyn multikulturalizm AQSH jamiyatida madaniy parokandalikni yuzaga keltirdi deb hisoblaydi [8]. Unga ko'ra, XX asrning ikkinchi yarmida AQSHda bag'rikenglik siyosati shu qadar kuchayib ketdiki, oxir-oqibat jamiyat etnik ozchilik vakillari orasida kuzatilayotgan jinoyatchilik, qashshoqlik va ta'lim bilan bog'liq muammolarni ochiq muhokama qilmay qo'ydi. Kamsonli etnik guruh vakillariga xos muammolardan gap ochish ham millatchilik deya xato talqin etila boshladi.

Amerikalik siyosatshunos Semyuel Xantington "Biz kimmiz? Amerika milliy o'zligiga tahdidlar" deb atalgan kitobida amerikanacha milliy o'zlik ingliz-protestant madaniyatiga tayanishini ta'kidlab, ko'pmadaniyatlilik konsepsiyasini tahdid deb baholaydi. "XX asrning ikkinchi yarmida AQSH madaniyatiga tahdidlar tug'ildi: Osiyo va Lotin Amerikasidan muhojirlarning yangi to'liqini keldi, multikulturalizm doktrinasi keng yoyildi, intellektual va siyosiy doiralarda tafriqalar paydo bo'ldi, AQSH hududida ispan tili ikkinchi til sifatida yoyilib, jamiyatning ma'lum qismi ispanlashdi, irq, etnik guruh va jinsga asoslangan guruhlar o'zlik da'vosi bilan chiqdi, diasporalar ta'sir doirasi ortdi", deb yozadi olim [9].

AQSHlik siyosatshunos, jamiyatshunos va sotsiologlar o'rtasida multikulturalizm siyosatining ijobiy va salbiy jihatlar, musbat va manfiy qutblari haqidagi bahslar amerikanacha milliy o'zlik qanday bo'lishi kerak degan savolga ulanib ketgan.

Tadqiqot metodologiyasi. Maqolada multikulturalizmning ilmiy-nazariy aspektlari qiyosiy tahlil prizmasi orqali tadqiq qilingan. Mazkur fenomenning mazmun-mohiyatini ochishda tarixiylik, umumlashtirish hamda statistik usuldan ham foydalanilgan.

Tahlil va natijalar. AQSH garchi muhojirlar mamlakati bo'lsa-da, jamiyatda uzoq vaqt mobaynida ingliz-protestant madaniyatiga ustunlik berib kelingan. Oqtanli bo'lmagan muhojirlar va tub aholi vakillari huquqlari poymol etilgan. Masalan, hindularga nisbatan zo'ravonlik siyosati 1930-yillardagina to'xtatilgan. Tadqiqotlarga ko'ra, "1960-yillar boshida ham Janubiy shtatlardagi millionlab qoratanli aholi ikki asrdan ziyod hukm surgan qulchilik tartibining oqovasi bo'lgan aparteid sharoitida yashardi. Ular chekka mavzelarda istiqomat qilar, ularning bolalar alohida maktablarda o'qir, transport vositalarida ularga alohida o'rin ajratilgan edi. Ular oqtanlilarga mo'ljallangan shifoxonalardan foydalana olmas edi. Qoratanlilar ikki muhim huquqdan mahrum edi: ta'lim va ovoz berish. Bu esa ularni fuqarolik va teng imkoniyatlardan mosuvo etardi" [10].

Ayirmachilik va tengsizlik jamiyatni "porox solingan bochka" holiga keltirib qo'ygan edi. 1955-yil 1-dekabr kuni Montgomeri shahrida umummamlakat miqyosida aks sado bergan mojaro ro'y beradi. Qoratanli Roza Parks ismli ayol amaldagi tartibga isyon sifatida avtobusda o'z o'rnini oqtanli yo'lovchiga berishdan bosh tortadi. Ushbu hodisa qoratanli aholining o'z haq-huquqlarini, milliy o'zligini himoya qilishi yo'lidagi kurashga debocha bo'ldi. Hind siyosiy arbobi Mahatma Gandining zo'ravonliksiz qarshilik ko'rsatish g'oyasidan ilhomlangan ruhoni Martin Lyuter King irqchilikka qarshi kurashning yalovbardorlaridan biriga aylandi.

AQSHga immigratsiyaning uch yirik to'liqini jadvali

Davr va mintaq	Jami (kishi)	Foiz hisobida	Yirik mamlakatlar	Jami (kishi)	Foiz hisobida
Yangi davr (1965 – 2024)	72.000.000	100			
Lotin Amerikasi	35.350.000	49	Meksika	17.800.000	25
Janubi-Sharqiy Osiyo	19.150.000	27	Xitoy	4.275.000	6
Yevropa	8.500.000	12	Hindiston	4.150.000	5
Afrika/Yaqin Sharq	5.900.000	8	Filippin	2.750.000	4
Kanada	1.500.000	2	Kuba	2.075.000	3
Boshqa mintaqalar	1.600.000	2	Koreya	2.000.000	3
			Sovet Ittifoqi	1.950.000	3
			Vyetnam	1.725.000	2
Janubi-Sharqiy Yevropa to'liqini (1890 – 1919)	18.244.000	100			
Janubi-Sharqiy Yevropa to'liqini	4.757.000	26	Italiya	3.764.000	21
Shimoli-G'arbiy Yevropa	11.377.000	62	Avstriya-Vengriya	3.690.000	20
Yevropa (jami)	16.134.000	88	Rossiya va Polsha	3.166.000	17
Kanada	835.000	5	Buyuk Britaniya	1.170.000	6
Lotin Amerikasi	551.000	3	Germaniya	1.082.000	6
Afrika/Yaqin Sharq	332.000	2	Irlandiya	917.000	5

Umummamlakat miqyosga ko'tarilgan kurash va qarshilik harakati AQSH siyosiy doiralari ayirmachilik siyosatini yo'q qilish yo'lida amaliy harakatlarga majbur etdi. 1964-yil 2-iyulda AQSH prezidenti Linton Jonson "Fuqaroviy huquqlar to'g'risida"gi (The Civil Rights Act) qonunni imzoladi. Ushbu tarixiy hujjatda jamoat joylari, restoran, kafe, kinoteatrlarda irqiy, milliy kamsitish holatlari taqiqlangan edi. Ammo irqchilik, ayirmachilik illatlarini bitta qonun bilan yo'qotib bo'lmas, umummilliy birlikka erishish uchun aholining tafakkur tarzi, dunyoqarashini o'zgartirish talab etilar edi.

1960-yillardan e'tiboran siyosatshunoslar "erituvchi qozon" konsepsiyasidan voz kechib, etnik plyuralizmga asoslangan multikulturalizm siyosatini taklif etdi.

Multikulturalizm ta'limoti yaxlit bir davlatda yashayotgan turli millat va madaniyat mansublari o'rtasida totuvlikka erishish, etnik ozchiliklarning o'zligiga daxl etmagan holda, ularning jamiyatga integratsiyasini ta'minlashni ko'zda tutadi [11]. Binobarin, ushbu ta'limotga muvofiq, AQSHdagi etnik ozchiliklar va migrantlar dominant mavqedagi siyosiy madaniyat muhitida o'z madaniyati, tili va qadriyatlarini saqlab qolishi lozim degan qarash ilgari surildi.

Qayd etish joizki, AQSHda shakllangan jamoatlarni birlashtiruvchi yagona qizil ip mavjud emas. Masalan, Fransiya aholi fuqaroviy, Germaniyada esa etnik mezonlarga ko'ra birlashgan. Qo'shma Shtatlar aholisi esa ham fuqaroviy, ham etnik belgilarga tayanadi. Bu hol etnik siyosatda o'ziga xos yondashuvni talab etadi.

Shu tariqa 1960-yillardan boshlab AQSHda kamsitishga uchragan etnik guruhlar vakillariga ta'lim va ishga kirishda imtiyozlar berildi. "Ma'qullov harakati" (affirmative actions) deb atalgan preferensiyalar siyosati etnik ozchilik vakillarining bilim darajasini oshirish orqali jamiyatga integratsiyasini kuchaytirishga qaratilgan edi. Federal va shtatlar miqyosida etnik ozchilik vakillarini yuqori lavozimlarga tayinlash tajribasi yo'lga qo'yildi.

Multikulturalizm muqobil siyosat sifatida ilgari surilgan sharoitda madaniy xilma-xillik, bag'rikenglik tushunchalari maktab dasturlaridan ham o'rin oldi. Jumladan, o'rta maktablarda Afrika va Lotin Amerikasi xalqlari tarixiga alohida soatlar ajratildi. Eng muhimi, bu xalqlarning bashariyat taraqqiyotidagi o'rnini kamsitish prinsipidan voz kechildi. AQSH "yumshoq kuchi"ning eng muhim vositalaridan biri bo'lgan kinematografiya san'ati ham ko'pmadaniyatlilik g'oyasini targ'ib-tashviq qilishga katta hissa qo'shdi [12].

1960-yillarda AQSH universitetlarida tahsil olayotgan talabalarning qariyb 94 foizi oqtanlilar edi. Oliy o'quv muassasalariga qabul payti etnik ozchilik vakillariga imtiyoz taqdim etilishi asta-sekin ijobiy natija berdi. 1960-yilda AQSHda o'rta sinfga mansub aholining 13,4 foizini afroamerikaliklar va 44,1 foizini oqtanli amerikaliklar tashkil qilgan bo'lsa, 1981-yilda bu nisbat 37,8 ga 54,3 ko'rinishga keldi [13].

Tub aholi haq-huquqlari yo'lidagi kurash 1990-yil 30-oktyabrda maxsus qonun qabul qilishga turtki berdi. "Amerikaning tub aholisi tillari to'g'risida"gi qonunda ularning madaniyati va tillari betakror ekani e'tirof etilgani holda, hukumatga ularni saqlab qolish bo'yicha majburiyatlar yuklangandi [14].

Afrika/Yaqin Sharq	315.000	2			
Boshqa mintaqalar	77.000	0,5			
Shimoliy Yevropa to'liqini (1840 – 1889)	14.314.000	100			
Shimoli-G'arbiy Yevropa	11.700.000	82	Germaniya	4.282.000	30
Janubi-Sharqiy Yevropa	1.058.000	7	Irlandiya	3.209.000	22
Yevropa (jami)	12.757.000	89	Buyuk Britaniya	2.586.000	18
Kanada	1.034.000	7	Norvegiya va Shvetsiya	883.000	6
Janubi-Sharqiy Osiyo	293.000	2			
Lotin Amerikasi	101.000	1			
Afrika/Yaqin Sharq	5.000	0,5			
Boshqa mintaqalar	124.000	1			

Jadval Pew Research Center tahlillari asosida tayyorlandi.

1990-yillarga kelib, AQSHda etnik parokandalik yuzaga keldi. Bu Qo'shma Shtatlarga kelgan millionlab yangi avlod muhojirlarning jamiyatga integratsiya bo'lmagani, mamlakat bo'ylab etnik anklavlar vujudga kelgani bilan bog'liq edi.

Pyu tadqiqot markazi tahlillariga qaraganda, 1840 – 1889-yillarda AQSHga kelgan muhojirlarning 89 foizi Yevropa, jumladan, 70 foizi Germaniya, Irlandiya va Buyuk Britaniya mamlakatlari vakillari edi. XX asrning ikkinchi yarmiga kelib, AQSHga Lotin Amerika va Osiyodan migratsiyaning katta to'liqini sodir bo'ldi. 1965 – 2024-yillar mobaynida AQSHga 72 mln muhojir ko'chib kelgan bo'lsa, ularning qariyb 36 millioni Lotin Amerikasi, 19 milliondan ziyodi Janubi-Sharqiy Osiyo elatlari hisoblanadi [15].

Gap shundaki, AQSHda 1965-yilda qabul qilingan immigratsiya va fuqarolik huquqiga doir qonun (Immigration and Nationality Act of 1965) Osiyo va Lotin Amerikasi vakillariga yo'l ochdi. Shu tariqa 2022-yilga kelib, AQSHdagi muhojirlar soni bo'yicha Meksika birinchi o'ringa chiqdi: 10,6 million kishi yoki jami muhojirlarning 23 foizi ana shu davlatdan.

2023-yilda AQSH aholisining 47 mln 831 ming nafarini yoki umumiy nufusning 14,3 foizini xorijda tug'ilganlar tashkil etadi. Bu 1970-yilga qaraganda uch baravar yuqori ko'rsatkichdir. Muhojirlarning 36,9 millioni (77 foiz) qonuniy yashamoqda. Jumladan, ularning 23,4 millioni fuqarolik olgan, 11,5 millioni doimiy yashash uchun, 2 millioni esa vaqtincha yashash uchun ruxsatnomaga ega. 11 million kishi (23 foizi) nolegal tarzda istiqomat qilmoqda.

Muhojirlar sonining ortishi jamiyatda umummilliy birlikni ta'minlashni savol ostida qoldirdi. Etnik ozchilik vakillarining jamiyatga integratsiya bo'lmay o'z qobig'ida qolib ketishi ijtimoiy ziddiyatlarga sabab bo'ldi. Ayrim tadqiqotchilar bu holatni "etnotsentrizmning bosh ko'tarishi" deb baholaydi [16].

Amerikalik faylasuf va siyosiy sharhlovchi Patrik Byukenen "G'arbning o'limi" kitobida turli irq, e'tiqod va madaniyatlarga mansub kishilarning ommaviy immigratsiyasini G'arb, jumladan, AQSH tamadduniga tahdid o'laroq talqin qiladi. U, xususan, AQSHda ispan tilining mavqei oshib borayotgani, ingliz tilini mukammal bilmaydigan ispanzabon aholi qatlami kengayayotganini xavotirli hol deb ataydi. "Immigrantlarning bolalari Amerika maktabiga qadam qo'yishi bilan ingliz tilini o'rganishga kirishmog'i shart... Yagona millat bo'lib qolishning asosiy sharti – maktablarda ikki tilda mashg'ulot o'tkazishga chek qo'yishdir. Chunki ikkitalilik, ma'lum ma'noda, bir davlat chegarasida ikki madaniyat, hatto ikki mamlakat mavjudligini anglatadi", deb yozadi Patrik Byukenen [17].

Tarixchi Artur Shlezinger ham multikulturalizm yaxlit Amerika madaniyatini parchalab tashlaganidan bahs etadi. Unga ko'ra, "Amerikaning boshqa maqsadi o'zga madaniyatlarni

saqlash emas, balki yangi amerikancha madaniyatni yaratishdan iborat edi" [18].

P. Byukenen, A. Shlezinger kabi olimlar muhofazakor qatlama mansub aksar hammaslamlari kabi migratsiya borasida bahsli, biryozalama fikrlarni ilgari surgan bo'lsa-da, ularning AQSH jamiyati bo'linib ketayotgani xususidagi xavotirlarida jon bor. Pyu tadqiqot markazi o'rganishlariga ko'ra, mamlakatdagi ko'pmillionli muhojirlarning atigi 54 foizi ingliz tilida erkin gaplashadi. Ingliz tilini bilmaslik holati Meksika (36%) va Markaziy Amerika (35%) vakillaridan ko'proq uchraydi. Tahlillar AQSHdagi har o'n muhojirdan biri uyda ispancha gaplashishini ko'rsatgan [15].

AQSH jamiyatida ijtimoiy-siyosiy taranglikning ortishi fonida muhojirlarga nisbatan salbiy qarash kuchaymoqda. O'ta o'ng yo'nalishdagi siyosatchilar immigratsiyani butkul to'xtatib, muhojirlarni tarixiy vataniga badarg'a qilishni talab qilsa, so'llar davlat muhojirlarni qabul qilish bo'yicha cheksiz majburiyat olishi kerakligini ta'kidlaydi. Bu borada oltin o'rtaliqu topish muhim. AQSHda noqonuniy yashab kelayotgan yoki qonuniy yashash huquqiga ega bo'lsa-da, mahdud holda hayot kechirayotgan muhojirlarni jamiyatga integratsiyasini kuchaytirish bo'yicha davlat miqyosida chora-tadbirlar ko'rish maqsadga muvofiqdir.

Xulosa. Tadqiqot va izlanishlardan ma'lum bo'lmoqdaki, XX asrning ikkinchi yarmida AQSHda tatbiq etilgan multikulturalizm siyosati jamiyatda millatlararo totuvlikni ta'minlash, bir necha asr mobaynida hukm surib kelgan ayirmachilik, tengsizlik va segregatsiya illatlarini bartaraf etishga katta hissa qo'shdi. Ayni choqda, mazkur siyosiy modelni qo'llash jarayonida yo'l qo'yilgan xatolar sabab etnotsentrizm kuchayib, amerikancha milliy o'zlik konsepsiyasi tahdid ostida qoldi.

Ta'kidlash joizki, AQSHda multikulturalizm tamoyillari ta'lim jarayoniga faol tatbiq etilgan bo'lsa-da, mazkur siyosiy konsepsiyaning institutsiyalashuviga e'tibor qaratilmadi. Bu borada federal darajada maxsus qonun yoki hujjat qabul qilinmadi. Ta'bir joiz bo'lsa, multikulturalizm amaliyotdan ko'ra ko'proq siyosatdonlarning nutqlarida namoyon bo'ldi.

Ushbu modelni amalga tatbiq etish jarayonida ingliz-protestant madaniyatiga asoslangan amerikancha o'zlikka etnik ozchilik vakillarining o'zligi qarama-qarshi qo'yildi. Aslida, titl millat hamda etnik ozchiliklar o'zliklarini bir-biriga muxolif deb emas, balki bir-birini to'ldiruvchi qadriyatlar deb qarash to'g'riroqdir.

Hozirda tobora qutblashuv kuchayayotgan AQSH jamiyatida umummilliy konsensusga erishish dolzarb muammoga aylangan. Bizningcha, yo'l qo'yilgan xatolardan tegishli xulosa chiqargan holda madaniy bag'rikenglik konsepsiyasini isloh qilish, davr talablariga moslashtirish hamda undan umummilliy birlik o'rnatishda istifoda etish mumkin.

ADABIYOTLAR

1. Aribi B. The Evolution of the Melting Pot Concept. // International Journal of Academic Research and Reflection. Vol. 6, No. 2, 2018. – P. 42-43.
2. The Myth of the Melting Pot: America's Racial and Ethnic Divides // The Washington Post. February 22, 1998. P. A1.
3. The Federalist Papers. https://avalon.law.yale.edu/18th_century/fed02.asp
4. Kymlicka W. Multicultural Odysseys. Navigating the New International Politics of Diversity. – New York: Oxford University Press, 2009. – P. 12-14.
5. Цатурян С., Филимонов Г. // Политика и общество, № 2, 2012. – С. 62-71.
6. Taylor Ch. The Politics of Recognition. Multiculturalism. Examining the Politics of Recognition. – Princeton (N.J.), 1994. – P. 25-73.
7. Kymlicka W. Multicultural Citizenship: A Liberal Theory of Minority Rights. – New York: Oxford University Press, 1995. – P. 56-57.
8. Bernstein R. Dictatorship of Virtue. Multiculturalism and the Battle for America's Future. – New York, 1994. – P. 7-11.

9. Samuel P. Huntington. Who Are We? The Challenges to America's National Identity. – New York, Simon & Schuster, 2004. – P. 12-13.
10. Назаров В. Теория и практика мультикультурализма в странах Запада. Учеб. пособие. – Екатеринбург: Изд-во Урал. ун-та, 2015. – С. 74.
11. "Britannica" qomusi. <https://www.britannica.com/topic/multiculturalism>
12. Андерсон Даниэль. Мультикультурализм как ключевой пункт повестки дня в американском кинематографе 2010-2020 гг. // Миссия Конфессий. Том XII. Часть 1. 2023. – С. 34-39.
13. Landry B. The New Black Middle Class. – Berkeley: University of California Press, 1987. – P. 68.
14. Native American Languages Act. <https://www.congress.gov/bill/101st-congress/senate-bill/2167>
15. What the data says about immigrants in the U.S. September 27, 2024.
16. <https://www.pewresearch.org/short-reads/2024/09/27/key-findings-about-us-immigrants/>
17. Кадыралиева А., Жолдубаева А. Эволюция американского мультикультурализма: от теории "плавленного тигля" до "этнической мозаики". // Вестник КазНУ. Серия философия. Серия культурология. Серия политология. №2 (47), 2014. – С. 145.
18. Patrik Jozef Byukenen. G'arbning o'limi. – Toshkent: "Ilm-Ziyo-Zakovat", 2021. – B. 245.
19. Schlesinger A. Jr. The Disuniting of America. Reflections on a Multicultural Society. – New York, London, 1992. – P. 10.